

Vogelwarte Helgoland – et ornitologisk kraftcenter i Europa

Ordet 'Helgoland' er velkendt i fuglekredse og er omgærdet med stor respekt blandt ornitologer – det være sig blandt fugleforskere såvel som fuglekiggere. De fleste ved, at der til ordet Helgoland knytter sig en lang ornitologisk historie, men de færreste kender helt institutionen, og hvorledes den er organiseret.

Institut für Vogelforschung, Vogelwarte Helgoland er en gammel forskningsinstitution og er desuden den førende ringmærkningscentral i Tyskland. Institutionen er delt på to adresser. Hovedsædet har siden 1947 ligget i den tyske havneby Wilhelmshaven i delstaten Niedersachsen, mens fugle- og ringmærkningsstationen på Helgoland, som er den næstældste i verden, har fungeret midt ude i Tyske Bugt siden 1909. I 1946 blev den en del af Institut für Vogelforschung i Wilhelmshaven, og centralen er ansvarlig for den videnskabelige ringmærkning af fugle i delstaterne Slesvig-Holsten, Hamborg, Niedersachsen, Bremen, Nordrhein-Westfalen, Hessen og Sachsen-Anhalt.

Efter 110 år kom det den 5. november 2019 så vidt, at man i haven på fuglestationen på Helgoland kunne udstyre en fanget Rødhals 1K med Helgoland-ring nr. 10 000 000. Det siger lidt om, at instituttet gennem årene har samlet enorme mængder af data vedrørende ikke bare de trækkende småfugle, som præger billedet på øen Helgoland, men tyske fugle i det hele taget. Den videnskabelige ringmærkning oplever i Tyskland en slags renæssance og bliver mere og mere populær – ikke mindst i takt med, at mærkningen kan levere en del svar i forhold til de hastigt ændrede miljø- og klimaforhold. Ud over traditionel ringmærkning satser man meget på de mere moderne digitale metoder.

Ringmærkningen på Helgoland har stået på siden 1909, og herigennem kan man fx påvise, at forårstrækket af mange af de trækkende spurvefugle siden 1960 er foregået stadig tidligere – både for arter der er kort-/mellemdistance-trækkere og langdistance-trækkere. Fx kulminerer Munk og Gransanger nu mere end 20 dage tidligere.

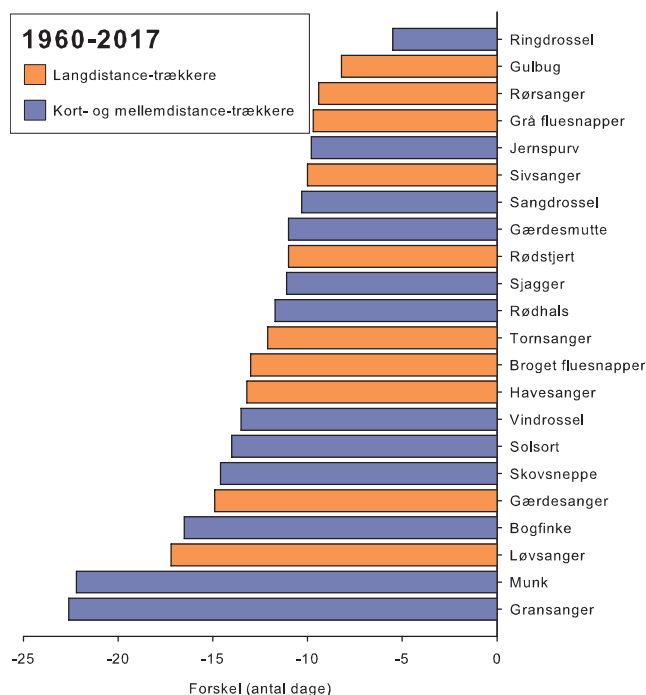
Men Institut für Vogelforschung Helgoland er meget mere end ringmærkning, og på dets lønningsliste står mere end 35 personer, hvortil kommer et stort antal projektansatte og stipendiater mv. Instituttet driver en bred vifte af forskningsprojekter, som i 2018/19 resulterede i hele 36 eksamens-, master- og bachelorarbejder fra de tilknyttede studerende og forskere. Nævnes kan også, at det i samme periode blev til seks doktordisputater.

Øen Helgoland er altid et besøg værd, og mange ornitologer tager hvert år bådturen fra en af de tyske hav-

nebyer for at opholde sig i på øen i kortere eller længere tid. For vi danskere er den letteste adgang med en af færgerne fra byen Büsum i Ditmarsken, hvorfra der er 70 km til den røde klippeø. Der er fugle året rundt på øen, men den absolut mest attraktive periode er om foråret, hvor man kan få gode oplevelser med både træk- og ynglefugle. Her kan man opleve det eneste fuglefjeld i den sydlige Nordsø. På den nordvestlige del af øen er de røde sandstensklipper nemlig besat med kolonier af ynglende Suler, Lomvier, Alke, Rider og Mallemukker, som kan betragtes på meget nært hold fra overkanten af øen.

Overvågningen af de fem ynglende arter af havfugle viser, at der i de seneste tre årtier har været fremgang for Sule, Lomvie og Alk, mens Mallemuk og Ride er gået tilbage.

Også efteråret er fremragende for især store mængder af rastende småfugle, og den ornitologiske arbejdsgruppe for Helgoland (OAG) arrangerer hvert år i oktober en regulær fuglefestival, som tiltrækker flere hundrede fugleinteresserede. Imponerende 430 forskellige arter er registreret på øen, hvoraf mange er blevet fanget i den såkaldte 'Fanggarten' ved fuglestationen. Fang-

Forskydning af forårstrækket i perioden 1960-2017 hos 22 talrige arter på Helgoland fordelt på kort- og mellemdistance-trækkere (blå søjler) og langdistance-trækkere (orange søjler; bearbejdet fra Hüppop & Hüppop (2011).

På øens stejle vestside med de røde sandstensklipper kan man betragte Helgolands fuglefjelde. Øverst holder Sulerne til, og flere steder kan de iagttages på få meters afstand. Foto: John Frikke.

sterne er krydret med relativt mange sjældenheder, og hvert år dukker der overraskelser op på øen.

Styregruppen for Blåvand Fuglestation var i september 2021 på besøg på fuglestationen på Helgoland, og det var en virkelig god og nyttig oplevelse. Vi blev godt modtaget af stationens leder, Jochen Dierschke, og stationens chef-ringmærker, Klaus Müller viste frem og fortalte om deres arbejde med fuglene. Vi var så heldige at ramme nogle rigtig gode efterårsdage med et meget stort 'fald' af både nat- og dagtrækkende småfugle. Der var småfugle overalt! Især Sangdrosler, Rødhalse, Bogfinker og Engpibere.

Det fine fald af trækfugle resulterede i, at vi var med på nogle fantastiske fangstture i fuglestationens have, hvor man med tre store Helgolandsruser har gennemført standardiseret ringmærkning af fugle i mere end 50 år. Her kunne vi ved selvsyn opleve effektiviteten af

anlægget, og i løbet af to formiddag gik flere hundrede fugle i ruserne.

Heller ikke på Helgoland er ringmærkning længere blot et spørgsmål om at få sat en ring om benet på de fangne fugle, for også her blev hvert eneste individ nøje undersøgt af Klaus Müller og hans stab af unge mennesker – studerende, unge i civiltjeneste og frivillige. Der måles vingelængde, halelængde og fedt på kroppen, vurderes fældningsstadier og vejes. Således giver ringmærkningen en mængde andre informationer om vore trækkende småfugle end blot om mærkningssted og eventuelt genfindssted.

John Frikke, Blåvand Fuglestation

Hüppop O, & K. Hüppop K 2011: Bird migration on Helgoland: the yield from 100 years of research. – J. Ornithol. 152 (Suppl 1): 25-40.